

GAZZE KRİZİ SONRASI BİDEN'İN “YENİ” ORTADOĞU POLİTİKASI VE “FİLİSTİN DEVLETİ”

DR. TAMER KAŞIKÇI

Akademisyen ESOĞÜ

“

Biden yönetimine yakınlığı ile bilinen The New York Times köşe yazarı Thomas Friedman geçtiğimiz ay yayımladığı bir yazısında üç bileşenli bir “Biden Doktrini”nin oluşmakta olduğunu dile getirmiştir.

”

Aylardır İsrail’in sınır tanımayan saldırıları altında devam etmekte olan Gazze krizi bir yandan bölgenin politik ve güvenlik dinamiklerini derinden sarsarken diğer yandan hem bölge aktörlerinin hem de bölgede aktif rol oynayan küresel aktörlerin bölgeye yönelik politikalarını gözden geçirmelerini zorunlu hâle getirmiştir. Bu bağlamda en dikkat çekici gelişme Filistin Devleti’nin

geleceği hususunda olmuştur. İsrail şiddetine maruz kalan milyonlarca sivilin akıbetinin ne olacağı sorusu uluslararası kamuoyunda Filistin Devleti’nin tanınmasına yönelik bir algının oluşmasına neden olmuş, bu algı paralelinde, geçtiğimiz ay içerisinde, tarihsel olarak Filistin meselesinin önemli aktörlerinden biri olan Birleşik Krallık’ın Dışişleri Bakanı David Cameron herhangi bir İsrail-Filistin anlaşması olmaksızın krallığın Filistin’i tanıyabileceğini dile getirmiştir. Bu durum krizin önemli figürlerinden biri olan Amerika Birleşik Devletleri’nin (ABD) Filistin’in geleceği hususundaki tavrının ne olacağı sorusunu gündeme getirmiştir. Bu soru temelinde kurgulanmış olan bu kısa yazıda Joe Biden yönetiminin Ortadoğu politikasının Gazze krizi ile birlikte nasıl şekillendiği ve yeni dönemde Filistin meselesinde Biden yönetiminin tavrının ne olacağı değerlendirilecektir.

BIDEN'İN "YENİ" ORTADOĞU POLİTİKASI

İsrail'in her türlü diplomatik girişimi reddetmesi nedeniyle, Gazze krizinin giderek daha çetrefilli bir hâle gelmesi ve bölgede kalıcı bir istikrarsızlık oluşturması ihtimali Biden yönetiminin krizin ilk

günlerindeki katı İsrail yanlısı tutumunun yönetim içerisinde de sorgulanır hâle gelmesine neden olmuştur. Bazı uzmanlara göre bu durum Biden yönetiminin sadece krize yönelik değil genel olarak Ortadoğu'ya yönelik politika tercihlerinde de değişikliğe gitmesine sebep olmuştur. Örneğin

Biden yönetimine yakınlığı ile bilinen The New York Times köşe yazarı Thomas Friedman geçtiğimiz ay yayımladığı bir yazısında üç bileşenli bir "Biden Doktrini"nin oluşmakta olduğunu dile getirmiştir. İlk olarak Biden yönetimi İran'a yönelik net bir şekilde "güçlü ve kararlı" bir politika ge-

liştirmektedir. Bu durum Biden yönetiminin Donald Trump'ın yaptığı gibi İran'a yönelik gerektiğinde sert güç unsurlarının da kullanılabileceği "baskıcı" bir politikayı uygulamaya koyabileceğini göstermektedir. Zira geçtiğimiz ay içerisinde çeşitli İran hedeflerine yapılan saldırılar bu politika değişiminin güçlü örnekleri olarak görülmektedir. Yeni oluşan Biden doktrininin ikinci bileşenini ise bölgede bir süredir devam etmekte olan ancak Gazze krizi ile durma noktasına gelen İsrail ile normalleşme sürecinin yeniden canlandırılması ve Suudi Arabistan ile İsrail arasında bir anlaşma imzalanması oluşturmaktadır.

Olası bir Biden doktrininin üçüncü boyutunu ise "Filistin Devleti" meselesi oluşturmaktadır. Bilindiği üzere Biden yönetimi görev geldiğinden bu yana Filistin sorununda "iki devletli çözümü" öncelendiğini dile getirmektedir. Ancak bu politika Biden yönetiminin kendisini Amerikan yönetimlerinin uzun yıllardır İsrail-Filistin meselesine yönelik geliştirdiği geleneksel yaklaşımlardan biri içerisinde konumlandırması olarak görülmüştür. Gerçekten de geçtiğimiz üç sene içerisinde Biden yönetimi Filistin gibi köklü bir meselenin çözümünde aktif bir rol oynamak bir yana, genel olarak Ortadoğu meselelerinde zayıf bir liderlik göstermiş, dolayısıyla yönetimin sıklıkla dile getirdiği "iki devletli çözüm" politikası söylem düzeyinde kalıp, pratik aşamaya geçirilmemiş ya da geçirilememiştir. Ancak Filistin Devleti yeni oluşan "Biden

doktrininin” temel bir bileşeni olarak görülmekte ve Biden yönetimi Filistin Devleti’nin hızlı bir şekilde kurulması fikrini değerlendirerek söylem düzeyinden pratik aşamaya geçişi savunmaktadır. Bu kapsamda geçtiğimiz ay içerisinde ABD Dışişleri Bakanı Antony Blinken bakanlık yetkililerine Filistin Devleti’ni tanımının olası sonuçlarına ilişkin bir araştırma yapmaları talimatını vermiştir.

Söz konusu üç bileşen üzerinde kurgulandığı söylenen bu “Biden doktrini” aslında yönetimin izlediği politikalara yakından bakıldığında pek de yeni bir şey ifade etmemektedir. Zira Biden yönetimi göreve geldiğinden bu yana İran meselesinde “Obama’nın liberalizmi” ile “Trump’ın realizmi” arasında sallanan “tutaratsız” bir politika izlemektedir. Bir yandan İran ile yeni bir anlaşmanın zemini hazırlanmaya çalışılırken diğer yandan gerekli görüldüğü zaman İran hedeflerine saldırılar düzenlenmektedir. Dolayısıyla son günlerde İran hedeflerine yönelik yapılan saldırılar Biden yönetiminin önemli bir politika değişikliğine gittiğini değil mevcut “tutarsız” politikasını devam ettiriyor göstermektedir. İkinci olarak göreve geldiğinden bu yana Biden yönetimi normalleşme sürecinin güçlü bir destekçisi olmuştur. Dahası Gazze krizi patlak vermeden kısa süre önce Suudi Arabistan ile İsrail’in ABD’deki başkanlık seçimlerinden önce normalleşme anlaşması imzalamasına yönelik bir seferberlik dahi başlatmışlar ancak süreç Gazze krizi ile çıkmaza gir-

mişti. Dolayısıyla normalleşme desteği yeni bir şey değil hâlihazırda Biden yönetiminin Ortadoğu politikasının en önemli ve muhtemelen de tek “elle tutulur” boyutunu oluşturmaktadır.

ABD AÇISINDAN FİLİSTİN DEVLETİ’NİN TANINMASININ AVANTAJLARI

Buna karşın sözde “Biden doktrinini” bir diğer boyutu olan Filistin Devleti’ni kurma meselesi ve Biden yönetiminin bu konuda söylemden eyleme geçme ihtimali söz konusu doktrin en dikkat çekici yönünü oluşturmaktadır. Şüphesiz ki “iki devletli çözüm” yeni bir şey değil aksine Amerikan yönetimlerinin geleneksel politikalarından biridir. Ancak Biden yönetiminin kendi içerisinde de olsa Filistin Devle-

ti’ni tanıma seçeneğini ciddi bir şekilde gözden geçirmesi ve olası sonuçlarını tartışmaya başlaması, Amerikan yönetimlerinin uzun yıllardır hem yurt içinde hem de yurt dışındaki Müslüman kamuoyunun “gönlünü hoş etme” amacı bu söylem temelli politikasının ötesine geçilmesi ihtimalinin güçlendiğini göstermektedir.

Diğer yandan Filistin Devleti’nin ABD tarafından tanınması, ABD’nin bölge politikalarında uzun süredir yaşamakta olduğu birtakım açmazların çözülmesinde etkili olacaktır. İlk olarak Filistin Devleti’nin tanınmasına öncülük etmek ABD’nin bölgedeki nüfuzunun yeniden tesis edilmesinde bir dönüm noktası olacaktır. Bilindiği üzere 11 Eylül’den bu yana ABD’nin Ortadoğu’da izlediği sert güç politikaları

bölge toplumları içerisinde Amerikan karşıtlığının güçlenmesine neden olmuştur. Bu sosyal tepkinin yanı sıra son dönemde ABD’nin bölge rejimlerinin beklentileri karşılamaktan uzak zayıf liderliği Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi ABD’nin bölgedeki güçlü müttefiklerinde politik bir tepki de yaratmış ve söz konusu ülkeler alternatif politika arayışları içerisine girmişlerdir. Bu alternatiflerden biri olarak Çin’in bölgede nüfuz kazanması, ABD’nin bu ülke ile küresel rekabetinde elini zayıflatmaktadır. Ancak ABD’nin Müslüman dünyası açısından en köklü sorunlardan biri olarak tanımlanan Filistin meselesinde radikal bir adım atarak Filistin Devleti’ni tanıması bölgedeki söz konusu sosyal ve siyasal tepkilerin azaltılmasında, ABD karşıtlığının zayıflatılmasında ve ABD imajı-

“

ABD'nin Filistin Devleti'ni doğrudan tanıması, doğrudan tanımasa bile müttefiklerini tanımaları konusunda cesaretlendirmesi ya da en azından Birleşmiş Milletler'de (BM) tanınmasının önünde engel olmaması ABD'nin bölgedeki çıkarları ile uyumlu görünmektedir.

”

nın güçlendirilmesinde kesinlikle etkili olacaktır. Ayrıca bu durum son Gazze krizi ile birlikte ortaya çıkan küresel tepkinin de hafifletilmesini sağlayacaktır. İsrail'in adeta ölüme ve sürgüne zorladığı milyonlarca insanın Filistin Devleti bayrağı altında toplanması ve güvenliklerinin sağlanacağı istikrarlı bir politik mekanizmanın yaratılması dünya kamuoyunun beklentilerini karşılayabilir.

İkinci olarak Filistin Devleti'nin tanınması ABD'nin bölgede Rusya, Çin ve İran gibi aktörlere karşı uzun zamandır geliştirmekte olduğu yeni bir ittifak sistemi inşa sürecinin önünü de açacaktır. Zira bilindiği gibi söz konusu sürecin omurgasını oluşturan İsrail ile normalleşme, Suudi Arabistan gibi güçlü aktörlerin Filistin meselesinin çözümüne yönelik talebi, İsrail'in de Hamas'ı olası bir çözümün parçası olarak istememesi nedeniyle tıkanmıştır. ABD'nin Filistin Devleti'ni tanıması öncelikli olarak Suudi Arabistan'ın Filistin'e yönelik taleplerinin karşılanması ve bölgede kilit bir rol oynayan söz konusu ülkenin normalleşme sürecine

yeniden dâhil olmasını sağlayacaktır. Diğer yandan dışarıdan rahatlıkla kontrol edilebilen bir Filistin Devleti'nin oluşturulması, Filistin toplumunun aşırılıkçı örgütlere destek vermesinin önüne geçebilir ve böylelikle İsrail'in temel güvenlik endişelerinden biri ortadan kaldırılabilir.

ABD'NİN FİLİSTİN DEVLETİ'Nİ TANIMA KARARININ ÖNÜNDEKİ ENGELLER

Bu olumlu şartlar altında ABD'nin Filistin Devleti'ni doğrudan tanıması, doğrudan tanımasa bile müttefiklerini tanımaları konusunda cesaretlendirmesi ya da en azından Birleşmiş Milletler'de (BM) tanınmasının önünde engel olmaması ABD'nin bölgedeki çıkarları ile uyumlu görünmektedir. Ancak ABD dış politikasında bu denli radikal bir değişimin bir anda gerçekleşeceğini düşünmek fazla iyimser bir beklenti olacaktır. Bunun birinci nedeni Amerikan dış politika yapım sürecinde güçlü ve kurumsal bir karar alma mekanizmasının olması ve bu hantal mekanizmanın politika üretiminde ani ve keskin dönüşlere izin vermemesidir. Dolayısıyla bu mekanizma içerisinde, ABD'nin yıllardır sadece söylem düzeyinde değerlendirdiği “Filistin Devleti” fikrini eyleme dönüştürmek oldukça fazla zaman alacak ve çaba gerektirecektir. İkinci olarak ise hem İsrail'in ABD'nin Ortadoğu politikalarının merkezinde olması hem de Yahudi lobisinin ABD karar alma süreçleri üzerinde oldukça etkili olması, Amerikan yöne-

timlerinin İsrail'i olumsuz yönde etkileyecek herhangi bir politika üretmesini oldukça zorlaştırmaktadır. Nitekim geçtiğimiz hafta İsrail hükümeti yayınladığı bir bildiri ile Filistin Devleti'nin tek tarafı olarak tanınmasına karşı olduklarını açıkça dile getirmiştir. Dolayısıyla, Filistin Devleti'ni tanıma politikasını uygulamaya koyması için Biden yönetiminin Amerikan karar alma mekanizmasından daha çok İsrail'i ve Yahudi lobisini ikna için çaba harcaması gerekmektedir. Bu anlamda bir başka sorun da ABD'nin hangi “Filistin Devleti”ni tanıyacağı meselesidir. Bu Filistin Devleti 1967 öncesi sınırları temelinde mi olacak yoksa sadece şu anda Filistinlilerin yaşadıkları yerleri temel alan ve tamamen İsrail'in kontrolü altında “kağıt üstünde” kurulmuş bir devlet mi olacaktır? Şüphesiz birinci seçeneği İsrail, ikinci seçeneği de Filistinliler kabul etmeyecektir.

Dolayısıyla sonuç olarak, Gazze krizi hem uluslararası hem de bölgesel düzlemde 7 Ekim saldırılarının öncesinden farklı bir atmosfer yaratmış ve bu yeni atmosfer içerisinde uzun yıllardır uluslararası toplum tarafından ufukta bir hayal olarak gösterilen Filistin Devleti'nin tanınması ihtimali güç kazanmıştır. Görünen o ki şu an bu “tanınma” fitilinin ateşlenmesi için gözler ABD'ye çevrilmiştir. Ancak göreve geldiğinden bu yana güçlü bir liderlik göstermekten uzak olan ve seçim sürecinde az bir vakti kalan Biden yönetiminin bu denli radikal bir kararın altına imza atması mümkün görünmemektedir. ■